

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΤΟΥ κ. ΑΠ. ΣΑΧΙΝΗ

Στις 27 'Απριλίου συμπληρώθηκαν ἕξη μήνες ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Νίκου Καζαντζάκη. Μὲ τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ θὰ χαράξω στὸ ἄρθρο τοῦτο ἓνα βιογραφικὸ σχεδίασμα τοῦ Καζαντζάκη καί, ἀργότερα, θὰ μιλήσω γιὰ τὸν «Τελευταῖο Πειρασμὸ» καὶ τὸν «Φτωχούλη τοῦ Θεοῦ». Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, ποῦ περιέχονται στὸ σημερινὸ ἄρθρο μού τὰ ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Καζαντζάκης, ὅταν τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1955 τὸν συνάντησα γιὰ τελευταία φορὰ στὴν 'Αντίμπ. Τὰ παραθέτω ἐδῶ γιὰτὶ εἶναι, τὰ περισσότερα, ἄγνωστα καὶ φωτίζουν σημαντικὰ πλευρὰς τῆς ζωῆς του· τὰ παραθέτω, ἐξ ἄλλου, ὅπως μού τὰ εἶπαν ὁ ἴδιος καὶ ἡ κ. 'Ελένη Σαμίου - Κα-

ζαντζάκη, ποῦ βοηθοῦσε τὴ μνήμη του, χωρὶς νὰ προσπαθῶ νὰ τὰ ἐπαληθεύσω. Στις δυσκολίες τῆς ἐπαλήθευσης αὐτῆς, καθὼς καὶ ἐξακρίβωσης τῶν στοιχείων, ποῦ ἀναφέρονται στὴ σταδιοδρομίᾳ τοῦ Καζαντζάκη, θὰ μᾶς βοηθήσουν ἡ διβλιογραφία, ποῦ ἐτοιμάζει ὁ Γιώργος Κατσιμπαλῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔργο, καὶ οἱ θετικὲς πληροφορίες, ποῦ τυχὸν θὰ θελήσουν νὰ δώσουν ἀργότερα οἱ κυρίες Γαλάτεια Καζαντζάκη καὶ 'Ελένη Σαμίου - Καζαντζάκη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ζωὴν του.

Ὁ Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε τὸ 1881 στὸ 'Ηράκλειο τῆς Κρήτης· ἦταν τὸ πρωτότοκο παιδί (ἀκολούθησαν δυὸ κορίτσια) ἐνὸς εὐκατάστατου ἐμ-

πόρου, ποῦ διέθεσε ἄφθονα μέσα γιὰ τὴ μόρφωση ἐνὸς γιου γιὰ τὸν ὁποῖον εἶχε βάσιμους λόγους νὰ εἶναι περήφανος. Σημαντικὸς σταθμὸς στὴν παιδικὴ ζωὴ τοῦ Καζαντζάκη στάθηκε ἡ φοίτησή του στὸ καθολικὸ σχολεῖο τοῦ 'Αγίου Φραγκίσκου Ντὲ Σάλ, στὴ Νάξο. Τὸ 1896, μὲ τὴν Κρητικὴ ἐπανάσταση, πολλὰ γυναικόπαιδα, ὅπως συνήθως, ἐγκατέλειψαν τὴν Κρήτη γιὰ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. 'Ανάμεσα σ' αὐτὰ ἦταν κι' ὁ Νίκος Καζαντζάκης. Στὸ καθολικὸ αὐτὸ σχολεῖο τῆς Νάξου, ὅπου κατέφυγε, ἀνοιξαν οἱ πνευματικοὶ ὀρίζοντες τοῦ Καζαντζάκη. Στὰ δυὸ χρόνια τῆς φοίτησής του (1896—1898) ἔμαθε καλὰ γαλλικὰ καὶ εἶχε τὴν εὐκαιρία στὴν πλούσια βιβλιοθήκη τῆς σχολῆς, νὰ ἔρθῃ σὲ ἄμεση ἐπαφή μὲ τὶς κορυφὲς τοῦ γαλλικοῦ Πνεύματος. Τὸ 1902 τελείωσε τὸ Γυμνάσιο στὸ 'Ηράκλειο καὶ γράφτηκε στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. Τὸ 1905 δούλεψε γιὰ ἓνα χρόνο

συντάκτης στὴν «'Ακρόπολις» τοῦ Γαβριηλῆ καὶ γνώρισε τὸν 'Ιωνα Δραγούμη—μιά ἀποφασιστικὴ γνωριμία τῆς ζωῆς του. Στις ἀρχὲς τοῦ 1906 τυπώνει τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὲ τίτλο «'Οφει καὶ κρῖνο» καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο Κάρμα Νιρβαμή, ποῦ εἶναι τὸ ντανουνιστικὸ ἐρωτικὸ ἡμερολόγιο ἐνὸς ζωγράφου. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1906 παίρνει τὸ πτυχίον τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ τὸ 1907, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση τοῦ πατέρα του καὶ μὲ τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυσή του, ξεκινᾷ γιὰ τὴν περιδιάβαση, μὲ τὰ πόδια, τῆς 'Ιταλίας. Τὸ ταξίδι αὐτό, τὸ πρῶτο στὸ ἐξωτερικόν, ἦταν ἀποκαλυπτικόν γιὰ τὸν Καζαντζάκη, γιὰτὶ τοῦ γνώρισε τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἰταλικῆς 'Αναγέννησης. Τὸ Μάιο τοῦ 1907 ἐπαινεῖται στὸν Παντελίδειο δραματικὸ διαγωνισμὸ καὶ τὸν 'Ιούλιο τοῦ 1907 ἀνεβαίνει στὸ Θέατρο, μὲ τὴν Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, τὸ ἔργο του «Ξημερώνει», ἀπὸ τὸ ὁποῖο δημοσιεύτηκαν δυὸ σκηνές

στὸ περιοδικὸ «Παναθήναια».

Ἀπὸ τὸ 1908 ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 1910 ὁ Καζαντζάκης βρίσκεται στὸ Παρίσι, ὅπου, παράλληλα πρὸς τὶς ἄλλες σπουδὲς του, παρακολουθεῖ κυρίως τὰ μαθήματα τοῦ Μπεργκσὸν στὸ Κολλέγιο τῆς Γαλλίας. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ τυπώνει τὸ 1909 τὸ 'Ηράκλειο τὴν πλατεία μελέτη του «'Ο Νίτσε καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου». Τὸ 1909—1910 δημοσιεύει στὸ «Νουμά» τὸ μυθιστόρημα «Σπασμένες ψυχὲς» καὶ τὸ 1910 ἐκδίδει τὸ θεατρικὸ ἔργο «'Ο Πρωτομάστορας», ποῦ εἶχε βραβευθῆ στὸ Λασσάνειο διαγωνισμὸ. Τέλος, τὸ 1912 δημοσιεύει μιὰ μελέτη του γιὰ τὸν Μπεργκσὸν πρῶτα στὸ «Δελτίου τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὀμίλου» καὶ ἔπειτα σὲ ξεχωριστὸ φυλλάδιον. Ἀπὸ τὸ 1912 ὡς τὸ 1927 μεσολαβεῖ μιὰ σιωπὴ καὶ ὁ Νίκος Καζαντζάκης, ἐνῶ εἶναι ἀναμφισβήτητο πὼς μελετᾷ πάντα, μεταφράζει καὶ γράφει, παύει νὰ δημοσιεῖ.

Τὸ 1910 παντρεύεται μὲ τὴν

Γαλάτεια Καζαντζάκη καὶ ἔτσι διακόπτονται οἱ σχέσεις καὶ ἡ οικονομικὴ ἐνίσχυσις ἀπὸ τὸν πατέρα του, ποῦ δὲν ἐνοοῦσε αὐτὸν τὸν γάμο. Τὸ 1911 γνωρίζεται μὲ τὸν 'Αγγελὸ Σικελιανὸ—ἄλλη σημαντικὴ γνωριμία στὴ ζωὴν του—καὶ περιοδεύει 40 μέρες τὸ 'Αγιον Ὄρος. Ἀπὸ τὸ 1910 ὡς τὸ 1914 γίνεται, γιὰ βιοποριστικούς λόγους, μεταφραστὴς στὶς ἐκδόσεις Φέξη καὶ μεταφράζει ἔργα ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ, τὰ ἀρχαῖα 'Ελληνικὰ, τὰ 'Ιταλικὰ, τὰ Γερμανικὰ καὶ τὰ 'Αγγλικὰ. Τὸ 1914 ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας ἕξη ἀνάγνωστικά ποῦ εἶχε γράψει ὁ Νίκος Καζαντζάκης καὶ εἶχε παρουσιάσει μὲ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του Γαλάτειας, γιὰ τὶς ἕξη τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, πρᾶγμα ποῦ τοῦ φέρνει τὴν οικονομικὴ ἀνεξαρτησία. Τὸ 1917 μὲ 1918 ταξιδεύει στὴν 'Ελβετία καὶ τὸ 1919 στέλνεται ὡς διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Περιθάλψεως στὴ Ρωσία. Ἐκεῖ φρον-

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Εἰς τὴν 4ην σελ.

Νίκος Καζαντζάκης
No. 38445/15-5-58

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ εκ τής 1ης σελ.
τίζει για τόν επαναπατρισμό και την εγκατάστασι 15.000 Έλλήνων από τον Καύκασο, την Αρμενία, την Νοβοροσίτσκι, την Μαριανούπολι και την Νότιο Ρωσία στη Μακεδονία και τη Θράκη. Από το 1920 ως το 1924, έπειτα από μια σύντομη διαμονή στην Κηφισιά, βρίσκεται στην Βιέννη και την Γερμανία. Εκεί μέσα σ' ένα κύκλο εβραίων σοσιαλιστών, μεταστρέφονται οι πολιτικές πεποιθήσεις του και από έθνικιστής γίνεται σοσιαλιστής· εκεί γράφει και την «Ασκητική» (που δημοσιεύτηκε το 1927 στην Αθήνα) κηρύσσοντας τη θεωρία του μετακομμουνισμού. Το 1924, αφού μένει για λίγο στην Κρήτη και αρχίζει την πρώτη γραφή της «Οδύσσειας», περιοδεύει στη Γερμανία, την Ιταλία και την Ελβετία. Το 1925 πραγματοποιεί το πρώτο του ταξίδι στην κομμουνιστική Ρωσία που διήρκεσε τρεις μήνες· αποτέλεσμα του ταξιδιού αυτού ήταν μια σειρά άρθρων στον «Ελεύθερο Λόγο» και το δίτομο βιβλίο του για την Ρωσία που κυκλοφόρησε το 1927. Το 1926—1927 ταξιδεύει για πρώτη φορά στην Ισπανία σταλμένος από την εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» και αι τότε έντυπώσεις του από την χώρα αυτή περιλαμβάνονται στο βιβλίο του «Ταξιδεύοντας» (1927), Τον Οκτώβριον του 1927 προσκαλείται από την Σοβιετ. Κυβέρνησιν για τις γιορτές της δεκαε-

τηρίδος της επανάστασεως και ταξιδεύει για δεύτερη φορά στη Ρωσία, όπου μένει δύο μήνες. Τόν Ιούλιο του 1927 πηγαίνει για τρίτη φορά στη Ρωσία, γνωρίζεται εκεί με τόν Παναίτ Ίστράτι (είναι και οι δυο προσκεκλημένοι της Σοβιετ. Κυβερνήσεως) και ταξιδεύουν μαζί για ενάμισυ χρόνο στη Σιβηρία, τη Μογγολία, τη Σαμαρκάνδη φτάνοντας ως τὸ Βλαδιβοστόκ. Καρπὸς τοῦ ταξιδιου αὐτοῦ εἶναι τὸ βιβλίο «Τόντα - Ράμππα» που κυκλοφόρησε ἀργότερα, τὸ 1934, στὰ Γαλλικὰ με τὸ ψευδώνυμο Νικολάι Καζάν. Τὸ 1929 με 1930 βρίσκεται στην Τσεχοσλοβακία, στὸ χωριὸ Γκόττεσγκάμπε (που σημαίνει «δώρο τοῦ Θεοῦ») καὶ τελειώνει καὶ τὴν τρίτη γραφή της «Οδύσσειας».

Σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ ὁ Νίκος Καζαντζάκης δημοσιεύει τὸ 1927 πέντε βιβλία (τὴν «Ασκητική», τὸ «Ταξιδεύοντας», τὸ «Τί εἶδα στὴ Ρουσία» καὶ τὶς ἑμμετρος τραγωδίεσ «Οδυσσεὺσ καὶ «Νικηφόρος Φωκάς») καὶ τὸ 1928 τὴν τρίτη ἑμμετρὴ τραγωδίαν του «Χριστός». Ἐπειτα καὶ πάλι ἔχομε μιὰ διακοπὴ στὰ δημοσιευμένα ἔργα τοῦ Καζαντζάκη ὡσ τὸ 1935 πὸ γράφει στὴν «Ακρόπολι», ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ εἶχε σταλῆ τὶς έντυπώσεις του ἀπὸ τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Κίνα. Προηγουμένως εἶχε ταξιδεύσει τὸ 1930 γιὰ δεύτερη φορά στὴν Ἰσπανία καὶ τὸ 1931 ἕως 32 στὸ Γκόττεσγκάμπε τῆσ Τσεχοσλοβακίας. Τὸ 1931 πρωτοεγ-